

4. Спиригин В. Территориальная рента в бюджетах страны / В. Спиригин // Федерализм. — 2005. — № 1. — С. 65-92.

5. Василенко В. Н. Аналитическая оценка ренты как источника межрегиональных различий в экономическом развитии / В. Н. Василенко, А. И. Благодарный // Прометей : рег. сб. науч. труд. по экономике. — 2012. — № 2 (38). — С. 55-64.

6. Данилишин Б. М. Рента та розвиток рентних відносин в Україні / Б. М. Данилишин, В. С. Міщенко // Наука та інновації. — 2006. — № 5. — С. 81-92.

7. Парахина В. Рекреационно-туристская рента и финансирование РТК региона / В. Парахина, А. Коблова // Проблемы теории и практики управления. — 2006. — № 5. — С. 46-56.

8. Гольденберг И. А. Оценка стоимости природных ресурсов в системе национальных счетов: проблемы и опыт статистических расчетов / И. А. Гольденберг // Проблемы прогнозирования. — 2006. — № 5. — С. 33-46.

9. Рентні відносини в системі модернізації національної економіки / за ред. д. е. н., проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина — К. : ВПРС України НАН України, 2007. — 518 с.

Поступила до редакції 25.02.13

© В. М. Василенко, 2013

УДК 339.544

Г. Я. Глуха*

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена дослідженню питання державної грошово-кредитної політики як фактора загального економічного зростання. Визначено сутність, особливості та основні інструменти грошово-кредитної політики держави. Продемонстровано взаємозв'язок грошово-кредитної політики та економічного зростання держави.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, цілі грошово-кредитної політики, інструменти грошово-кредитної політики, економічне зростання.

Статья посвящена исследованию вопроса государственной денежно-кредитной политики как фактора всеобщего экономического роста. Определены сущность, особенности и основные инструменты денежно-кредитной политики государства. Продемонстрировано влияние налоговой политики на экономический рост государства.

Ключевые слова: денежно-кредитная политика, цели денежно-кредитной политики, инструменты денежно-кредитной политики, экономический рост.

The article is devoted to the study of the issue of state monetary and credit policy as a factor of general economic growth. The essence, features and main instruments of monetary and credit policy of the state are determined. The interrelationship of monetary and credit policy and economic growth of the state is demonstrated.

Keywords: money and credit policy, goals of money and credit policy, instruments of money and credit policy, economic growth.

Постановка проблеми. Економічне зростання є достатньо важливою та складною проблемою економічного життя суспільства. Причому такою ця проблема залишається протягом всього періоду розвитку цивілізації.

Темпи, якість, характер економічного зростання залежать від цілого набору або системи факторів. При цьому, є достатньо підстав розглядати одним із вирішальних чинників економічного зростання грошово-кредитну політику держави.

Треба адекватно сприймати той факт, що за допомогою відповідних грошово-кредитних інструментів держава на практиці вирішує найважливіші макроекономічні цілі — як у довгостроковому, так і в поточному періодах. Зокрема, засобами грошово-кредитного регулювання можна стимулювати сферу суспільного виробництва та фінансово-господарську активність суб'єктів господарювання, від ефективності діяльності яких залежить загальний економічний розвиток держави, рівень життя домашніх господарств.

* Глуха Г. Я. — канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки та економічної теорії Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпропетровськ.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі питання грошово-кредитної політики держави досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, важливий внесок в розвиток теорії грошово-кредитної політики та грошово-кредитного регулювання внесли Дж. М. Кейнс, Е. Долан, М. Фрідмен, К. Макконнелл та інші. Серед сучасних дослідників можна виділити роботи таких науковців, як: А. Гриценко, А. Ватуйльов, О. Дзюблюк, А. Кондиріна, С. Міщенко, П. Нікіфоров, Н. Шабранська та інших. Проте, зважаючи на свою важливість та постійну актуальність, питання впливу грошово-кредитної політики на економічне зростання держави вимагає подальшого поглибленого дослідження.

Метою даної статті є виявлення характеру та особливостей взаємозв'язків між грошово-кредитною політикою та економічним зростанням на макрорівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальному вигляді економічна політика будь-якої країни очевидно спрямована на забезпечення нормального розвитку і функціонування як самої держави в цілому, так і її окремих стратегічно-важливих галузей. При цьому, досягти відповідного кінцевого результату можливо лише за умов узгодженості та зваженості всіх елементів економічної політики держави, зокрема, структурної, податково-фіскальної, зовнішньоекономічної, монетарної та інших. Звичайно, не можна однозначно стверджувати, який саме елемент економічної політики є визначально найголовнішим. Проте, у сучасних умовах нестабільності світових та вітчизняних фінансових систем і ринків істотно зросла роль грошово-кредитної політики держави, результати реалізації якої можуть спостерігати та відчувати на собі суб'єкти господарювання та домашні господарства.

З точки зору правового забезпечення здійснення грошово-кредитної політики, то в Україні в основу напевно треба покласти Закон України «Про Національний банк України» [1]. Згідно з цим документом, у системі Національного банку України (НБУ) функціонує спеціальна самостійна структура — Рада НБУ, яка разом з Правлінням НБУ є керівним органом центрального банку країни. Основними завданнями Ради Національного банку визначено розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики України (стаття 8). Відповідно до цього, вищезазначений Закон надає Раді НБУ такі значні повноваження у сфері розробки та здійснення грошово-кредитної політики, як [1, ст. 9]. Можна стверджувати, що визначальна роль у формуванні грошово-кредитної політики нашої держави належить саме Національному банку України.

У свою чергу, грошово-кредитна політика держави, по суті, являє собою комплекс заходів держави щодо регулювання грошового ринку з метою забезпечення економіки грошовою масою і підтримання стабільності грошової одиниці як необхідної передумови досягнення макроекономічних цілей [2, с. 90]. До таких заходів науковці відносять, зокрема: валютну, курсову, емісійну та кредитну політику держави, а також політику регулювання платіжного балансу та управління золотовалютними резервами [3, с. 85—86].

При цьому, необхідно підкреслити, що загальноприйнятою вважається спрямованість грошово-кредитної політики не лише на стабілізацію цін та національної (офіційної) грошової одиниці, але й на досягнення найбільш повної зайнятості та забезпечення економічного зростання держави [4, с. 25].

Необхідно розуміти, що цілі грошово-кредитної політики держави, зазвичай, є різнорівневими, тобто спрямовані на виконання певних завдань, що можуть бути значно віддалені у часі, проте служать спільній меті. Відповідно до цього, можна виділити такі цілі грошово-кредитної (рис. 1): кінцеві (стратегічні); проміжні (тактичні) цілі.

Як правило, до стратегічних цілей грошово-кредитної політики відносять: вплив через ринок позичкових капіталів на процес економічного розвитку; стабілізацію грошового обігу та запобігання інфляції; поточне регулювання економічної кон'юнктури, зокрема боротьбу з безробіттям; досягнення відповідного впливу на стан платіжного балансу країни, його торговельної та фінансової складової. Зазначені кінцеві цілі впливу в економічній науці іноді називають «магічним чотирикутником» цілей загальної економічної політики держави [5, с. 99].

Проміжними (тактичними) цілями грошово-кредитної політики держави можна вважати завдання, які ставляться безпосередньо на практиці для реалізації у грошово-кредитній сфері та досягнення кінцевих економічних результатів протягом певного періоду часу. При цьому, проміжні цілі можуть бути різноманітними та пов'язаними з різними економічними аспектами, наприклад: темпом зростання загальної грошової маси, обсягами кредитування суб'єктів підприємницької діяльності, процентними ставками, темпами зростання номінального та реального валового внутрішнього продукту, індексом цін, рівнем валютного курсу тощо [4, с. 26—29].

У той же час, як видно з наведеної схеми, однією з основних стратегічних цілей грошово-кредитної політики держави очевидно виступає саме економічне зростання. Саме економічне зростання

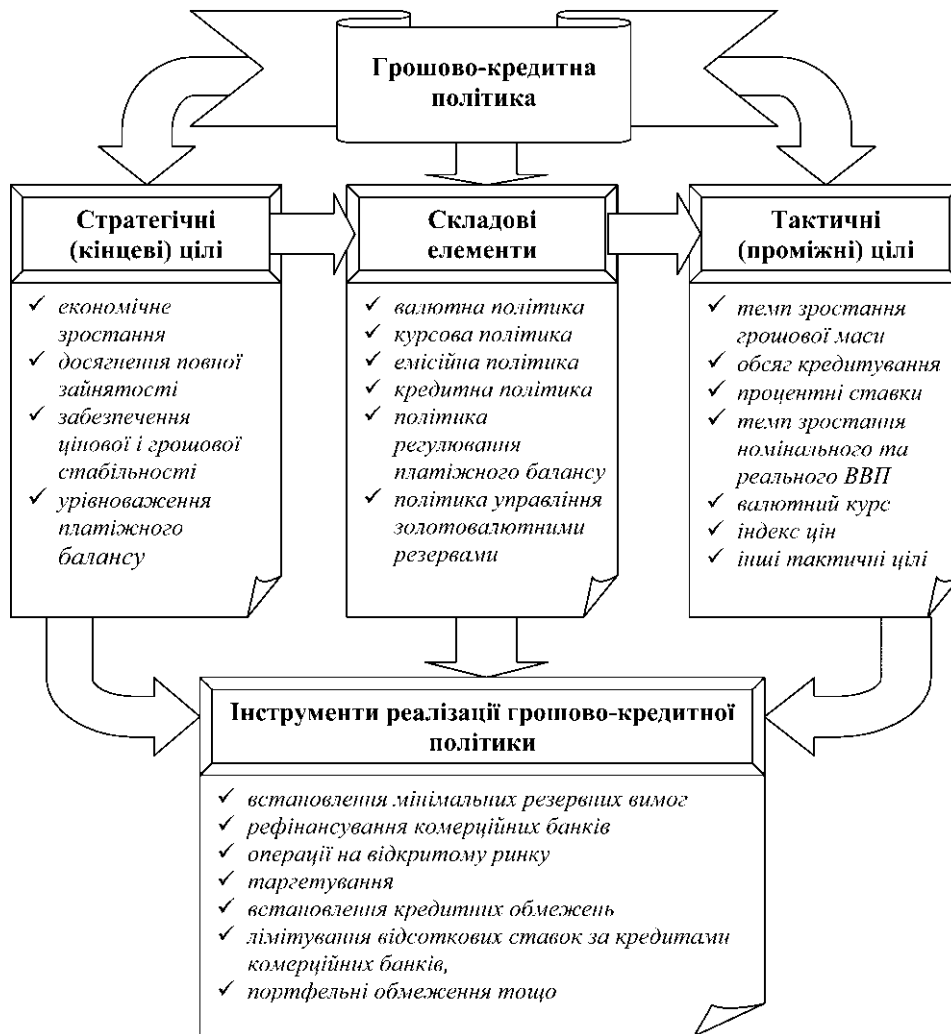

Рис. 1. Основні характеристики грошово-кредитної політики

тання на макроекономічному рівні є важливим кінцевим продуктом державного регулювання національної економічної системи, зокрема його монетарної складової.

Основними інструментами грошово-кредитної політики центральних банків провідних країн світу є такі інструменти, як: встановлення мінімальних резервних вимог; рефінансування комерційних банків; проведення операцій на відкритому ринку; таргетування.

В той же час, у деяких країнах активно вдаються до адміністративних заходів, а саме: встановлення кредитних обмежень, лімітування відсоткових ставок за кредитами комерційних банків, портфельні обмеження тощо [6, с. 14–15]. Напевно, така практика свідчить про те, що адміністративне регулювання як інструмент грошово-кредитної політики не може бути виведено за рамки системи регулювання.

Таким чином, вибір та поєднання конкретних інструментів грошово-кредитної політики залежать передусім від завдань, які вирішує держава на тій чи іншій стадії економічного роз-

витку. Так, наприклад, є підстави вважати, що на етапі переходу до ринкових відносин найбільш ефективними є прямі методи втручання у грошово-кредитну сферу: зміна рівня мінімальних резервів, офіційної ставки рефінансування, здійснення впливу на депозитні та кредитні ставки комерційних банків, встановлення лімітів кредитування, обмеження валютної позиції тощо. У міру розвитку ринкових відносин доцільнішим стає застосування дещо інших методів регулювання: зокрема, проведення операцій на відкритому ринку та таргетування. Звичайно мова йде про масштаби поширення, про пріоритети вибору інструментів.

Операції на відкритому ринку являють собою цілеспрямовані дії центрального банку

з купівлі або продажу за свій рахунок цінних паперів. Таку діяльність є підстави називати фондовою діяльністю держави, її сфера фондовий ринок своєї країни чи вихід на зовнішні ринки. Основним інструментом як правило виступають державні зобов'язання, маніпулювання з ними.

Можна вважати достатньо справедливою точку зору, що операції на відкритому ринку є найбільш гнучким ринковим інструментом, що забезпечує ефективний вплив на грошовий ринок та банківське кредитування, а отже, і на економіку в цілому. На перший погляд, технологічно цей інструмент я доволі простим для використання. В той же час процедурні маніпуляції з його використанням потребують точного аналізу та вміння приймати важливі своєчасні заходи.

Іншим дієвим інструментом грошово-кредитної політики є таргетування. Його використання передбачає встановлення цільових орієнтирів приросту грошової маси в обігу, залежно від того, які цілі переслідує центральний банк — зниження темпів інфляції, стимулювання економічного зростання тощо [6, с. 15].

З усього вищевикладеного можна зробити висновок, що інструменти грошово-кредитної політики не є сталими і незмінними, вони модифікуються під впливом змін економічної ситуації в країні та світі. Хоча традиційні методи, незалежно від часу та умов, як правило, демонструють свою гнучкість та дійовість за різних ситуацій.

Втілюючи на практиці відповідним чином визначену та розроблену грошово-кредитну політику, слід розуміти, що сутність регулювання економічних процесів шляхом реалізації засобів грошово-кредитної політики полягає, передусім, у стимулюванні зміни поведінки учасників процесу суспільного виробництва — насамперед суб'єктів підприємницької діяльності, якою, фактично, є переорієнтація ресурсів на виконання завдань, що виникають перед економічною системою. Одночасно треба брати до уваги й таку групу важливих суб'єктів економічного життя, якою є домашні господарства.

Фахівці вважають, що на стимулювання виробничої сфери, передусім, має вплив процентно-кредитна політика держави, від якої залежить можливість отримання необхідних фінансово-кредитних ресурсів суб'єктами господарювання для подальшого розвитку [7, с. 20—22]. При цьому, процентна політика банків, яка відповідним чином залежить від ставок рефінансування НБУ, вважається одним з основних індикаторів ефективності стимулювання сфери суспільного виробництва засобами грошово-кредитної політики.

Дане питання має особливо важливу роль у періоди макроекономічних циклічних коливань. Зокрема, поява та наближення кризових явищ спричиняє видиму необхідність застосування заходів грошово-кредитного стимулювання, тобто таких що є спрямованими на розширення внутрішнього сукупного попиту шляхом зниження рівня загального кредитного навантаження на суб'єктів господарювання [8, с. 21].

У свою чергу, існує думка, що для сприяння економічному зростанню держави необхідно надати сукупному попиту можливість зростання з такою швидкістю, яка буде відповідати темпу підвищення природного рівня реального обсягу виробництва (сукупної пропозиції), підтримати який можливо за допомогою саме грошово-податкового стимулювання та адекватної кредитної політики [9, с. 89]. Насправді, якщо в державі спостерігається занадто швидке зростання сукупного попиту, тоді відповідно прискорюються інфляційні процеси в економіці, що вважається неминуче призводить до послаблення інвестиційної активності та сповільнення суспільно-економічного зростання країни. Й навпаки, якщо сукуп-

ний попит зростає повільніше, ніж сукупна пропозиція, то це викликає неминуче сповільнення темпів економічного зростання на макроекономічному рівні.

При цьому, аналізуючи економічне зростання, необхідно мати на увазі, що воно як таке не є самоціллю і повинно бути підпорядковано підвищенню рівня життя населення. Особливо важливою така умова є в Україні, де спостерігається суттєва диференціація в суспільстві, між домашніми господарствами за рівнями доходів, а досягнуте економічне зростання не завжди супроводжується аналогічним підвищенням життєвого рівня кількісно найбільш масштабних груп населення країни [10, с. 43].

Як відомо, основним індикатором розвитку економіки будь-якої країни можна вважати валовий внутрішній продукт. Даний показник, у той же час, залежить від рівня розвитку економіки держави, в цілому, та її окремих галузей, зокрема. Відомо, що валовий внутрішній продукт є найбільш узагальнюючим показником стану та динаміки економічного руху країни. У свою чергу, рівень і темпи розвитку економіки безпосередньо залежать від стимулювання та підтримання сфери суспільного виробництва, що, безумовно, є визначальним фактором забезпечення життєдіяльності, функціонування суспільства та рушійним елементом подальшого розвитку країни.

Зважаючи на проведений аналіз, залежність між грошово-кредитною політикою держави та її економічним зростанням можна простежити, якщо дослідити тенденції зміни щорічних показників валового внутрішнього продукту в розрізі динаміки відповідних показників грошово-кредитного регулювання як основний результат практичної реалізації державної політики у зазначеній сфері (табл. 1).

Виходячи з результатів проведеного аналізу вищезазначених щорічних показників в Україні за останні роки, можна відмітити, що на практиці існує досить значний розрив між процентними ставками Національного банку України та ставками, що встановлюються на банківські та інші кредити на грошовому ринку.

Так, у 2011 році облікова ставка НБУ була встановлена на рівні 7,75 %, а середньозважена процентна ставка за операціями рефінансування за той самий рік становила 12,4 %. Водночас, процентні ставки за окремими видами кредитів комерційних банків досягали набагато більшого рівня, ніж середньозважений показник, хоча для підприємств даний показник порівняно нижчий, ніж для домогосподарств.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити наступний висновок: в українській економіці такий

Таблиця 1

Динаміка зміни ВВП у розрізі окремих показників грошово-кредитної політики держави, у %¹

Назва показника	Рік				
	2007	2008	2009	2010	2011
Темп зростання ВВП	32,4	31,6	-3,7	18,5	21,6
Облікова ставка НБУ	8,0	12,0	10,25	7,75	7,75
Процентні ставки за кредитами, наданими комерційними банками підприємствам	13,1	15,5	18,0	14,0	14,4
Процентні ставки за кредитами, наданими комерційними банками домогосподарствам	15,6	18,7	22,3	25,6	25,4
Середньозважена ставка НБУ за всіма інструментами	10,1	15,3	16,7	11,6	12,4

інструмент грошово-кредитного регулювання як маніпулювання ставкою рефінансування є недостатньо дієвим. Так, зокрема, зниження ставки рефінансування, яке зазвичай використовується для стимулювання кредитної активності комерційних банків та — що є найголовнішим — підвищення активності реального, підприємницького сектору економіки країни, не дає адекватного очікуваного результату. Це, зокрема, означає, що існують інші суттєві чинники, які впливають на рівень ставки з кредитування. Будь-яке економічне явище є як правило наслідком впливу дії групи факторів. Кредитні ставки комерційних банків не є винятком з цього правила.

Проте, можна констатувати, що існує залежність між тенденціями зміни результатів економічної діяльності всередині держави, виражених за допомогою валового внутрішнього продукту, та результатів відповідної грошово-кредитної політики, як факторів загального економічного зростання держави. Тобто це означає, що в більш широкому макроекономічному плані ми можемо спостерігати відповідні зв'язки, напевно, закономірного характеру.

Висновки. Грошово-кредитна політика є важливим та складним інструментом державного регулювання національної економіки. Державна економічна політика має стратегічно орієнтуватися на досягнення суспільно-економічного розвитку країни та забезпечення фінансової стабільності.

Параметри економічного зростання на макроекономічному рівні є доволі чутливими до дії ряду інструментів макроекономічного регулювання, які зазвичай використовуються державою. Серед одних з найбільш впливових інструментів регулювання слід визнати монетарні інструменти. Рівень еластичності в даному контексті може бути визнаний як доволі помітний та відчутний.

Грошово-кредитна політика держави повинна бути спрямована на створення такого монетарного механізму, який буде спроможний забезпечити ефективне вирішення наявних та можливих проблем. Побудова такого механізму — безумовно, не кінцева мета регулювання, але воно є важливою передумовою досягнення відповідної кінцевої мети.

Література

1. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-ХГУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : Бир://№№гегада.§о^иа.
2. Гриценко А. А. Теоретичні основи грошово-кредитної політики [Текст] / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська // Економічна теорія: науковий журнал. — 2011. — № 1. — С. 90-106.
3. Ватульов А. Фінансові інструменти регулювання соціально-економічного розвитку [Текст] / А. Ватульов // Вісник КНТЕУ: науково-практичний журнал. — 2012. — № 5. — С. 76-88.
4. Нікіфоров П. Монетарна політика в системі економічної політики держави: теоретичні підходи та прикладні аспекти [Текст] / П. Нікіфоров // Економіка України. — 2001. — № 10. — С. 25-31.
5. Гриценко А. А. Реалізація грошово-кредитної політики [Текст] / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська // Економічна теорія: науковий журнал. — 2011. — № 3. — С. 98-116.
6. Кондиріна А. Г. Методи грошово-кредитного регулювання та їх вплив на процес економічної трансформації [Текст] / А. Г. Кондиріна // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць. — Київ: Науково-дослідний економічний інститут Мінекономіки та з питань євроінтеграції. — 2005. — № 4. — С. 13-15.
7. Дзюблук О. В. Ефективність монетарного впливу центрального банку на кредитне

¹ Таблиця складена за офіційними статистичними даними [11; 12].

стимулювання розвитку виробництва [Текст] / О. В. Дзюблук, Г. М. Забчук // Фінанси України. — 2012. — № 7. — С. 17-27.

8. Міщенко С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем [Текст] / С. Міщенко // Вісник Національного банку України : науково-практичний журнал. — 2011. — № 5. — С. 21-27.

9. Шабранська Н. І. Аналіз факторних зв'язків між бюджетною та грошово-кредитною політикою та ІСЦ (інфляцією) [Текст] / Н. І. Шабранська // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць. — 2011. — № 12. — С. 84-92.

10. Гриценко А. А. Особливості сучасного етапу соціально-економічного розвитку та монетарна стратегія : тези доповіді [Текст] / А. А. Гриценко // Стратегія соціально-економічного розвитку України та пріоритети грошово-кредитної політики : матеріали науково-практичної конференції / Інститут економіки та прогнозування НАН України, НБУ. — К., 2007. — С. 40-51.

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. — Режим доступу: [икгзіаі.до^иа](http://ukgizi1.do.ua). — Назва з екрана.

12. Офіційний сайт Національного банку України. — Режим доступу: [Шр://№№гоБапк.шоуиа](http://№№гоБапк.шоуиа). — Назва з екрана.

Поступила до редакції 02.04.13

© Г. Я. Глуха, 2013

УДК 338.47:339.9 (477)

Л. Ю. Чобаль*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто основні проблеми функціонування транспортного комплексу України. Окреслено сучасний стан і тенденції розвитку транспорту в умовах глобалізації. Запропоновано деякі шляхи щодо посилення його розвитку на перспективу.

Ключові слова: транспортний комплекс, транспорт, транзитні перевезення, розвиток, економіка.

В статье рассмотрены основные проблемы функционирования транспортного комплекса Украины. Очерчено современное состояние и тенденции развития транспорта в условиях глобализации. Предложены некоторые пути относительно усиления его развития на перспективу.

Ключевые слова: транспортный комплекс, транспорт, транзитные перевозки, развитие, экономика.

The Basis problems of functioning of the transport complex of Ukraine are analyzed in the article. The current state and trends of transport development in Ukraine are outlined. Some ways to improve its development in the future are proposed.

Keywords: transport complex, transport, transit transport, development, economy.

Постанова проблеми. Еволюція світової економіки супроводжується структурними зрушеннями у виробництві товарів і послуг, а також у міжнародній торгівлі, що в значній мірі залежить від змін у розвитку світового транспорту, особливості функціонування якого є також обернено залежні від все більш активної глобалізації. Стрімкий розвиток міжнародної торгівлі та зростання кількості потужних транснаціональних компаній передбачають безперешкодне переміщення трудових і сировинних ресурсів й товарів, що об'єктивно неможливо здійснити без участі транспортного комплексу. Транспортні послуги задіяні на початку та в кінці процесу реалізації зовнішньоторго-

вельної операції, включаються в ціну товару або ж виявляються в ній у непрямому вигляді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий вклад у розв'язок загальних та галузевих проблем розвитку транспорту здійснили відомі українські і зарубіжні науковці, зокрема О. Андрущенко, Ю. Барабаш, Я. Вітковський, О. Дейнека, В. Дикань, Є. Ерфан, О. Ємельянова, Г. Кірпа, К. Кльозе, Ю. Пашенко, Л. Позднякова, Д. Прейгер, Ф. Пфоль, О. Собкевич, І. Фехнер, Ю. Цветов, І. Шевченко, Н. Якименко та інші. Питанням розвитку транспортно-логістичних систем у контексті глобалізації присвятили свої праці В. Карасьов, Г. Мартин, Х. Шуманн,

* Чобаль Л. Ю. — викладач, Ужгородський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Ужгород.